

De klank van muziek

a. Een beknopte inleiding

Wie naar muziek luistert, hoort - bewust of onbewust - een integrale klank, een samengestelde klank. Die klank of sound, zoals deze met name in de popmuziek ook wel genoemd wordt, bestaat uit vele verschillende componenten. Om nu de ene klank of sound van de andere te kunnen onderscheiden, is het noodzakelijk elk van de afzonderlijke componenten onder de loep te nemen.

De belangrijkste componenten waaruit de klank van muziek kan worden samengesteld, zijn (a) de hoogte van de tonen, (b) de combinatie van gelijktijdig klinkende tonen oftewel de samenklank, (c) de manier waarop verschillende stemmen samen spelen, (d) de luidheid of dynamiek, (e) de accenten in een of meerdere stemmen, (f) de duur van de tonen, (g) het ritme en het tempo van de muziek, (h) de instrumenten die spelen en (i) de speelwijze van die instrumenten.

- a) De *hoogte* van twee of meer aaneengesloten tonen en daaraan als vanzelf verbonden de *afstand* tussen twee of meer in hoogte te onderscheiden tonen, ook wel *interval* genoemd, bepalen een melodische lijn of een melodie. Verloopt de melodie vrijwel uitsluitend over de hoofdtonen van een modus of toonladder (met de nadruk op hele toonstappen) dan spreken we van *diatoniek*. Wanneer echter ook vele tussenliggende halve stappen gebruikt worden, noemen we dit *chromatiek*. De keuze van de tonen en dus ook van de intervallen bepaalt de kleur en het karakter van een melodie.
- b) Zowel de afstand tussen twee ná elkaar klinkende tonen als die tussen twee gelijktijdig klinkende tonen heet een interval; bij gelijktijdig klinkende tonen spreken we ook van *tweeklank* of *samenklank*. Een drie- of meerklink heet een *akkoord*. Wanneer de tonen zo dicht opeen gepakt zitten dat ze afzonderlijk niet meer te onderscheiden zijn spreken we van een *cluster*.
- c) Wanneer verschillende melodieën tegelijk klinken, noemen we het resultaat *meerstemmigheid*. De techniek van een meerstemmigheid waarbij de verschillende stemmen een grote mate van (melodische en ritmische) onafhankelijkheid behouden heet *contrapunt*. Een ver doorgevoerde vorm van contrapunt is de *polyfonie*.
- d) De luidheid of *dynamiek* kan afzonderlijke melodische lijnen in het samenspel benadrukken, afzonderlijke tonen of motieven doen oplichten, de intensiteit van een stuk muziek bepalen.
- e) Accenten in een melodie of ritme kunnen zowel door versterking of afzwakking van de luidheid van de tonen verkregen worden als door verlenging of verkorting van de toonduur. Accenten kunnen op de zware delen van een maat plaatsvinden (*één-twee-drie*, *één-twee-drie*) of op de zwakke delen (*een-twéé-drie*, *een-twéé-drie*, of: *een-twee-drie*, *een-twee-drie*). Wanneer accenten op de zwakke delen van een maat of een onderverdeelde tel vallen, spreken we van een *syncope*.
- f) De lengte of duur van een of meerdere tonen markeert en boetseert een horizontale lijn in de tijd.
- g) Een vaste opeenvolging van toonduren (bijvoorbeeld lang-kort) bepaalt een *ritme*. Wanneer tijdsduren en ritmes in vaste, grotere tijdseenheden bijeengebonden kunnen worden, ontstaat een *cadans*, meestentijds

ondergebracht in een *maatsoort*, zoals een driekwarts maat (een vaste opeenvolging van "een-twee-drie, een-twee-drie") of een vierkwarts maat. Het karakter van het ritme, maar ook van de melodie die aan dat ritme is verbonden, wordt tevens bepaald door de snelheid of het *tempo* waarmee deze gespeeld wordt.

- h) De klankkleur van muziek wordt eveneens bepaald door de instrumenten die spelen. Het gaat hierbij niet alleen om strijk-, blaas-, toetsinstrumenten of slagwerk, maar ook om verfijningen, zoals het verschil tussen houten en koperen blaasinstrumenten, tussen metalen of houten slagwerkinstrumenten, tussen akoestische of elektronische instrumenten, enzovoorts.
- i) Ook de speelwijzen op deze instrumenten kunnen de klankkleur definiëren. Zo is de klank van de snaar van een viool bespeeld op de toets (waar de vingers de toonhoogte bepalen) zacht en omfloerst (*sul tasto*), terwijl dezelfde snaar bij de kam (*al ponticello*) nasaal klinkt. De koperen blaasinstrumenten hebben met sordine een geheel andere klank dan zonder. Fel afgebeten tonen of juist mild aan elkaar gebonden tonen kunnen het karakter van een melodie of een begeleiding verkleuren. Elektronische instrumenten kunnen door vervorming van het geluid en door sampling klanken produceren die bij akoestische instrumenten ondenkbaar zijn. Met elektrische en elektronische middelen kunnen bovendien effecten geconstrueerd worden die met uitsluitend akoestische instrumenten nauwelijks of in het geheel niet te verwezenlijken zijn.

Bij het bewust luisteren naar muziek is het van groot belang elk van de genoemde componenten na te trekken, op het gehoor te analyseren en vervolgens de werking ervan te toetsen. Pas dan wordt men zich bewust dat de klank van muziek niet los gezien kan worden van de structuur van muziek.